

0012 - 77866 ✓

12253

อาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ บางระกำ พิษณุโลก :
การวิเคราะห์ตามแนวทางที่นิยมและสังคมวิทยา



เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์

รายงานการวิจัยฉบับที่ 17 มหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่

พ.ศ. 2528

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาวิจัยเรื่อง "อาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ บางระกำ พืชโลก : การวิเคราะห์ตามแนวทางที่นิยมและสังคมวิทยา" นี้ สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือ และช่วยเหลือจากบุคคลและหน่วยงานหลายฝ่าย อันควรประกาศคุณูปการไว้ ดังนี้

ทบวงมหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้

คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยพายัพ ที่เห็นความสำคัญของงานวิจัยเรื่องนี้ พร้อมทั้งให้การส่งเสริมและสนับสนุนด้วยดีตลอดมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ สายแสง ผู้อำนวยการสถาบันศึกษา- และวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พืชโลก ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิด กำลังใจ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเสริฐ พันธชาติ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหารทั่วไป และผู้อำนวยการศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยพายัพ รองศาสตราจารย์นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พืชโลก ได้กรุณาให้คำแนะนำและสนับสนุนการ- วิจัยครั้งนี้

ดร. ราณี ภูนาท ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยพายัพ รองศาสตราจารย์จรูญ ไทยานนท์ แห่งมหาวิทยาลัยขอนแก่น อาจารย์โสมสิริ - สมิตะพินทุ แห่งมหาวิทยาลัยพายัพ ได้กรุณาให้คำปรึกษาและอนุเคราะห์เอกสาร ทางประเทศ

อาจารย์ประภัก พันธุ์พานิช แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตบางแสน ที่ได้ปลูกฝังความรู้เกี่ยวกับอาหารพื้นบ้านตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดงานวิจัยฉบับนี้

คุณเทวัญ หุตะเสวี ปลัดอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ได้กรุณาให้
คำแนะนำเกี่ยวกับท้องถิ่น ติดต่อวิทยากรและให้ความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ครั้งนี้เป็นอย่างดี

นิสิตบัณฑิตศึกษา รุ่นที่ 4 วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิษณุโลก คุณหญิง รักษาเคน อาจารย์สมควร จันทะคุณ แห่งโรงเรียนประชา -
สงเคราะห์วิทยา ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คุณศศิวิมล ศรีสง่า เลขานุการศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยพายัพ ได้อำนวย
ความสะดวกและช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ
ตลอดจนพิมพ์รายงานการวิจัยฉบับนี้

วิทยากรทุกท่านและชาวโชนที่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้
ข้อมูลและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลอื่น ๆ และหน่วยงานต่าง ๆ อีกหลายฝ่าย ที่มีส่วน
ช่วยให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลงได้ อันมีอาจเอยนามได้ครบถ้วน

จึงขอประกาศขอบคุณการไว้ ณ ที่นี้

อนึ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พ่อ แม่ พี่ และป้าสุนันท์ ชีระภาพ และ
ชอชอบคุณคุณนพพร อินทรหัตถ์ ผู้คอยให้การสนับสนุนทั้งกำลังกายและกำลังใจในการ
แก้ไขและพิมพ์อุปสรรคนานาประการตลอดมา

เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิธีการประกอบอาหาร การถนอมอาหาร ตลอดจนวิเคราะห์อาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ บางระกำ พืชโลก จากโครงสร้างและปฏิบัติตามแนวทางที่นิยม และสังคมวิทยา

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ใช้วิธีวิจัยทางคติชนวิทยา โดยเริ่มจากการสำรวจเชิงคติชนวิทยา การเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อบันทึกข้อมูลจากวิทยากรโดยใช้แถบบันทึกเสียงพร้อมทั้งเก็บปริบทโดยการบันทึกภาพและจดบันทึกบรรยากาศในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ การศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มด้วยการ - ถายเสียงจากแถบบันทึกเสียงออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรแบบคำต่อคำ จากนั้นเป็นการ - ศึกษาวิธีการประกอบอาหาร การถนอมอาหาร และวิเคราะห์ตามแนวทางที่นิยมและสังคมวิทยา

ผลจากการวิเคราะห์อาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ บางระกำ พืชโลก พบว่าอาหารพื้นบ้าน นอกจากจะเป็นสิ่งจำเป็นและสิ่งสำคัญที่จะช่วยทำให้ร่างกายเจริญเติบโตมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขแล้ว อาหารพื้นบ้านยังมีหน้าที่สำคัญอีก 2 ประการ คือ หน้าที่ทางจิตวิทยา และหน้าที่ทางการป้องกันและบำบัดรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ อันจะทำให้ชาวไทยทรงดำดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้อีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับการวิเคราะห์ตามแนวสังคมวิทยานั้น พบว่า อาหารพื้นบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำที่มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นสถาบันหนึ่งทางสังคมได้เป็นอย่างดี

ส่วนการถนอมอาหารนั้น พบว่า ชาวไทยทรงดำจะมีการถนอมอาหารในบางโอกาสเท่านั้น ซึ่งวิธีการถนอมอาหารก็มีเพียง 3 วิธี คือ การหมักคอง การย่าง และการตากแห้ง

Abstract

This research project was designed to study methods of food preparation and preservation as well as to analyze Thai Song Dam Folk cookery in Bang Rakam District, Phitsanulok Province. Structural, contextual, functional, and sociological approaches were used.

This study was carried out through the use of folklore research methodologies. The work began with a study of the literature and continued with data collection through interviews designed to obtain data from the informants. The informant's responses were taped and these individuals were photographed to capture the atmosphere of the interview sites. The studying and analyzing the data started with transcribing the recordings word for word. Then followed a study of food preparation, food preservation, and research from functional and sociological approaches.

The results of this study of food in the Thai Song Dam community of Bang Rakam, Phitsanulok show that local food, in addition to being a necessity and the major factor in building strong bodies and leading a normal life, has two important functions: psychological and in preventing and providing therapy for disease. Folk cookery is another way in which the Thai Song Dam can lead a happy life.

Results of the sociological investigation show that food reflects the life of the Thai Song Dam. Folk cookery is embedded in the customs and traditions, giving a good insight into this social institution.

Regarding the preservation of food, it was found that Thai Song Dam only preserve food on certain occasions. There are only three methods of food preservation: pickling, barbecuing, and sun-drying.

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	1 ภูมิหลัง	1
	2 ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
	3 ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	4 ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
	5 ข้อตกลงเบื้องต้น	6
	6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	6
2	๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	อาหารพื้นบ้าน	8
	การเก็บถนอมอาหาร	28
	กลุ่มชนที่ทำการศึกษาค้นคว้า	32
	การศึกษาค้นคว้าตามแนวทางที่นิยมและสังคมวิทยา	51
3	๘ วิธีดำเนินการ	63
	แหล่งข้อมูล	63
	วิทยาการ	83
	เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	91
	๑ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	92
	การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น	92
	การเก็บและรวบรวมข้อมูล	93
	การจัดกระทำข้อมูล	94
	การเสนอผลการศึกษาค้นคว้า	94

บทที่	หน้า
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	95
การวิเคราะห์โครงสร้างของอาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ	97
การวิเคราะห์อาหารพื้นบ้านไทยทรงดำตามแนวหน้าที่นิยม ...	129
การวิเคราะห์อาหารพื้นบ้านไทยทรงดำตามแนวสังคมวิทยา ...	131
การถนอมอาหาร	133
5 10สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	135
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	135
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	135
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	135
อภิปรายผล	138
11. ข้อเสนอแนะ	146
12. บรรณานุกรม	147
ภาคผนวก	153

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนส่วนการปกครองรายอำเภอในจังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2528	65
2 พื้นที่ จำนวนส่วนการปกครอง คริวเรือนและประชากรรายตำบล ในอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2526	67
3 จำนวนสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาในอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2528	70
4 จำนวนสถานบริการสาธารณสุขในอำเภอบางระกำ จังหวัด - พิษณุโลก พ.ศ. 2528	71
5 รายละเอียดแสดงหลุมเจาะสำรวจน้ำมันดิบในเขตอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ระหว่างปี พ.ศ. 2526 - 2527	73

PAYAP UNIVERSITY

บัญชีแผนที่

แผนที่		หน้า
1	แผนที่แสดงการแบ่งเขตจังหวัด	76
2	แผนที่แสดงการแบ่งเขตอำเภอ จังหวัดพิษณุโลก	77
3	แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมและการแบ่งเขตตำบล อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก	78

PAYAP UNIVERSITY

บัญชีภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	การแต่งกายของชาย - หญิงที่แต่งงานแล้ว	154
2	การแต่งกายของหญิงโสด	154
3	วิทยาการและปริบทของการประกอบอาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ บางระกำ พินิจโลก	155
4	วิทยาการและปริบทของการประกอบอาหารพื้นบ้านไทยทรงดำ บางระกำ พินิจโลก	155

PAYAP UNIVERSITY